अस्वीकरण

नेपालीमा अनुवाद गरिएको मामिलाको निर्णय पक्षहरुले आफ्नो भाषामा बुझ्नु को लागि मात्र हो। सबै व्यवहारिक र आधिकारिक उद्देश्यका लागी, फैसलाको अंग्रेजी संस्करण नै प्रमाणिक हुनेछ र कार्यन्वयनको उदेष्यका लागी पनि अंग्रेजी भाषा मै जारी भएको फैसला मान्य हुनेछ।

रत्तु यादव बिरुद्ध छत्तीसगढ राज्य

(फौजदारी अपील नं. १६३५ साल २०१८)

०९ जुलाई २०२४

[अभय एस. ओका* र राजेश बिन्दल, न्यायाधीशहरू]

विचारणीय विषय के तल्लो अदालतहरूले पीडब्ल्यू१ समक्ष अपीलकर्ताको कथित अतिरिक्त-न्यायिक स्वीकारोक्ति र पीडब्ल्यू५ को 'अन्तिम पटक सँगै देखिएको' प्रमाणमा भर परेर अपीलकर्तालाई आफ्नो सौतेनी आमाको हत्या गरेको भनी आईपीसी को धारा ३०२ अन्तर्गत दोषी ठहर्याउँदा गल्ती गरे; र अपीलकर्ताको दोष शंकारहित प्रमाणित भएन।

शीर्षक नोटहरू

दण्ड संहिता, १८६० – धारा ३०२ – अभियोजन पक्षको मुद्दा कि अपीलकर्ताले आफ्नो सौतेनी आमालाई कुटपिट गरे; उनको कपाल समातेर उनको घरबाट गाउँको पोखरीसम्म घिसारे र पोखरीको पानीमा टाउको डुबाएर श्वास अवरुद्ध गरी मारे – कुनै प्रत्यक्ष प्रमाण छैन – तल्लो अदालतहरूद्वारा पीडब्ल्यू१-गाउँ अधिकारी समक्ष अपीलकर्ताको कथित अतिरिक्त-न्यायिक स्वीकारोक्ति र पीडब्ल्यू५ (मृतकको भाइ) को 'अन्तिम पटक सँगै देखिएको' प्रमाणमा भर परेर दोषी ठहर – के न्यायोचित:

निर्णय: १. मानवीय व्यवहारको सामान्य नियम यो हो कि यदि कुनै व्यक्तिले आफूले गरेको अपराध स्वीकार गर्न चाहन्छ भने, उसले त्यो व्यक्तिसँग गर्नेछ जसमाथि उसको पूर्ण विश्वास छ। अभियोजन पक्षको यो मुद्दा होइन कि घटना हुनुभन्दा केही समय अघि अपीलकर्ताको पीडब्ल्यू-१ सँग नजिकको परिचय थियो। यसबाहेक, साक्षीको मुख्य परीक्षा र जिरहमा दिएको बयान पूर्णतया फरक छ। त्यसैले, पीडब्ल्यू-१ को गवाही विश्वसनीय छैन। अतः अतिरिक्त-न्यायिक स्वीकारोक्तिको मुद्दा स्वीकार गर्न सकिँदैन। [अनुच्छेद १०]

२. मृतकको घर र पोखरीको बीचमा एउटा सडक र पोखरीको किनार छ। यसको अर्थ अपीलकर्ताले मृतकलाई निकै लामो दूरीसम्म घिसारेको हुनुपर्छ। घटना साँझ ७ बजे अघि भएको थियो। घटनास्थल वरिपरि धेरै मानिसहरू हुनुपर्थ्यो। तिनीहरूमध्ये कसैलाई पनि साक्षीको रूपमा बयान लिइएको छैन।

अभियोजन पक्षले महत्वपूर्ण साक्षीहरूको बयान नलिएकोमा अभियोजन पक्षको विरुद्धमा प्रतिकूल अनुमान गर्नुपर्छ। यसबाहेक, मृतकको शरीरमा चोटपटक नभएको अवस्थामा पीडब्ल्यू-५ को गवाही स्वीकार गर्न धेरै गाह्रो छ कि अपीलकर्ताले आफ्नी आमाको कपाल समातेर उनलाई पोखरीसम्म घिसारे। त्यसैले, पीडब्ल्यू-५ को अन्तिम पटक सँगै देखिएको गवाही स्वीकार योग्य छैन। अपीलकर्ताको दोष शंकारहित प्रमाणित भएको छैन। अपीलकर्तालाई सफाइ दिइएको छ। [अनुच्छेद ५, १२, १३ र १४]

फौजदारी कार्यविधि संहिता, १९७३ – धारा १६१ – अन्तर्गतको बयान – विचलन – प्रमाण ऐन, १८७२ – धारा १४५।

निर्णय: सरकारी वकीलद्वारा साक्षीको जिरहले देखाउँछ कि साक्षीलाई फौजदारी कार्यविधि संहिताको धारा १६१ अन्तर्गत दर्ता गरिएको उनको बयानको सम्बन्धित भाग देखाएर सामना गराइएको थिएन - साक्षीलाई प्रमाण ऐनको धारा १४५ अनुसार उनको पूर्व बयानसँग सामना गराउनु पर्थ्यो। [अनुच्छेद ८]

स्वीकारोक्ति – अतिरिक्त-न्यायिक स्वीकारोक्ति – मानवीय व्यवहारको सामान्य नियम।

निर्णय: मानवीय व्यवहारको सामान्य नियम यो हो कि यदि कुनै व्यक्तिले अपराध स्वीकार गर्न चाहन्छ भने, उसले त्यो व्यक्तिसँग गर्नेछ जसमाथि उसको पूर्ण विश्वास छ। [अनुच्छेद १०]

*देवी लाल विरुद्ध राजस्थान राज्य ***[२०१९] १ एससीआर १६८ : (२०१९) १९ एससीसी ४४७; ***निखिल चन्द्र मण्डल विरुद्ध पश्चिम बंगाल राज्य *[२०२३] २ एससीआर २० : (२०२३) ६ एससीसी ६०५ –उल्लेखित।

दण्ड संहिता, १८६०; फौजदारी कार्यविधि संहिता, १९७३; प्रमाण ऐन, १८७२।

आजीवन कारावास; न्यायबाहिर स्वीकारोक्ति; शंकारहित प्रमाण; अन्तिम पटक सँगै देखिएको।

फौजदारी अपिल क्षेत्राधिकार: फौजदारी अपील नं. १६३५ सन् २०१८ छत्तीसगढ उच्च न्यायालय, बिलासपुरको मिति ०७.०४.२०१८ को फैसला र आदेश सीआरएलए नं. ९२९ सन् २०१३ मा।

** पक्षहरूको उपस्थिति **

श्रीधर वाई. चितले, वरिष्ठ अधिवक्ता (एमिकस क्युरी), सुश्री बेलीना बिजु, विनायक एस. चितले, अधिवक्ताहरू पुनरावेदकका तर्फबाट। श्रीमती प्रेरणा ढल, पीयूष यादव, प्रशान्त सिंह, अधिवक्ताहरू प्रत्यर्थीका तर्फबाट।

** सर्वोच्च अदालतको फैसला / आदेश **

फैसला **अभय एस. ओका, न्या।**

१. सत्र अदालतले पुनरावेदक-अभियुक्तलाई भारतीय दण्ड संहिता (संक्षेपमा, 'आईपीसी') को धारा ३०२ अन्तर्गतको कसुरमा दोषी ठहर गरी श्रीमती हेमवती बाईको हत्या गरेको अभियोगमा दोषी ठहर गरेको थियो, जो उनकी सौतेनी आमा थिइन्। पुनरावेदकलाई आजीवन कारावासको सजाय सुनाइएको थियो। चुनौती गरिएको फैसलाद्वारा उच्च अदालतले पुनरावेदकले दायर गरेको पुनरावेदन खारेज गरेको छ।

तथ्यगत पक्ष

२. अभियोजन पक्षको संक्षिप्त मुद्दा यो हो कि पुनरावेदकको मृतकसँग जग्गा विवाद थियो। पुनरावेदक विरुद्धको आरोप यो हो कि २ मार्च २०१३ मा उनले मृतकलाई कुटपिट गरे। त्यसपछि, उनले मृतकको कपाल समातेर गाउँको पोखरीसम्म घिसारे। पुनरावेदकले उनको टाउको पोखरीको पानीभित्र राखे। मृतक पानीमा डुबेर मरिन्। प्रथम सूचना दिने व्यक्ति–दर्शु, पीडब्ल्यू-४ ले प्रहरीलाई हेमवती बाई डुबेर मरेको जानकारी दिए। तदनुसार, प्रथम सूचना प्रतिवेदन (संक्षेपमा, 'एफआईआर') दर्ता गरियो। अनुसन्धान पूरा भएपछि, पुनरावेदक विरुद्ध आरोपपत्र दायर गरियो। अभियोजन पक्षले दश साक्षीहरू प्रस्तुत गर्‌यो। प्रत्यक्ष प्रमाण छैन। अभियोजन पक्षले पीडब्ल्यू-१, सुखमनी बाई, गाउँ अधिकारीको गवाहीमा भर परेको छ। अभियोजन पक्षको मुद्दा यो हो कि पुनरावेदकले साक्षी समक्ष न्यायबाहिर स्वीकारोक्ति गरे। अभियोजन पक्षले पीडब्ल्यू-५, चपरासी, मृतकको भाइको गवाहीमा भर परेको छ। पीडब्ल्यू-५ का अनुसार, उनले पुनरावेदकले मृतकको कपाल समातेर पोखरीतर्फ लगिरहेको देखे। यद्यपि पीडब्ल्यू-१ लाई प्रतिकूल घोषित गरिएको थियो, सत्र अदालत र उच्च अदालतले उनको बयानको एक भागमा भर परे। अदालतहरूले पीडब्ल्यू-५ को गवाहीलाई पनि विश्वास गरे।

बहसहरू

३. पुनरावेदकका तर्फबाट एमिकस क्युरीका रूपमा उपस्थित विद्वान् वकील श्री श्रीधर वाई. चितलेले हामीलाई शव परीक्षण प्रतिवेदन र सम्बन्धित अभियोजन साक्षीहरूको बयान देखाउनुभयो। पीडब्ल्यू-९, डा. पंकज किशोरको गवाहीको आधारमा, उहाँको तर्क यो हो कि मृत्यु डुबेर भएको थियो, र अभियोजन पक्षले यो हत्या भएको थियो भन्ने कुरा प्रमाणित गर्ने भार पूरा गरेको छैन। उहाँले बताउनुभयो कि प्रतिकूल घोषित गरिएको पीडब्ल्यू-१ को गवाहीलाई विश्वास गर्न सकिँदैन किनकि मुख्य परीक्षणमा साक्षीले पुनरावेदकले मृतकलाई मारेको स्वीकार गरेको कुरा बयान गरेका थिएनन्। तथापि, सरकारी वकिलले गरेको जिरहमा साक्षीले कथित रूपमा बताए कि पुनरावेदकले उनी समक्ष मृतकलाई मारेको स्वीकार गरे। उहाँले बताउनुभयो कि पीडब्ल्यू-१ को गवाहीलाई विश्वास गर्न सकिँदैन। पीडब्ल्यू-५ को गवाहीको सम्बन्धमा, उहाँले बताउनुभयो कि यद्यपि साक्षीले

पुनरावेदकले मृतकलाई पोखरीतर्फ घिसार्दै गरेको देखेको बयान दिए, पीडब्ल्यू–२ – बिसोहा, जो कथित रूपमा त्यस समय उपस्थित थिए, ले अभियोजन पक्षलाई समर्थन गरेनन्।

यस अतिरिक्त, अर्को साक्षी, लखन, कथित रूपमा त्यहाँ उपस्थित थिए र अभियोजन पक्षले उनको बयान लिएन। उनले औंल्याए कि घटना साँझमा भएको थियो र पीडब्ल्यू–१०, अनुसन्धान अधिकृतले स्वीकार गरे कि मृतकको घर नजिक एउटा मन्दिर छ र अन्य मानिसहरू नजिकै बस्थे। त्यसैले, उनको तर्क थियो कि अभियोजन पक्षले पुनरावेदकको दोष शंकारहित तवरले प्रमाणित गर्न असफल भएको छ।

४. प्रत्यर्थी राज्यका तर्फबाट उपस्थित विद्वान् वकील श्री प्रशान्त सिंहले बताए कि सरकारी वकिलले गरेको जिरहमा पीडब्ल्यू–१ ले पुनरावेदकले गरेको स्वीकारोक्तिको बारेमा स्पष्ट रूपमा बयान दिएका छन्। उनले बताए कि प्रतिकूल साक्षीको गवाही पूर्ण रूपमा अस्वीकार गर्नु पर्दैन र अदालतले त्यस्तो साक्षीको बयानको एक भागमा सधैं भर पर्न सक्छ। उनले बताए कि पीडब्ल्यू–५ को गवाहीले प्रमाणित गर्छ कि पुनरावेदक मृतकसँग अन्तिम पटक सँगै देखिएका थिए, र त्यस बेला उनले मृतकको कपाल समातिरहेका थिए। उनले बताए कि यो प्रमाण मृतकको मृत्यु हत्या भएको हो भन्ने निष्कर्ष निकाल्न पर्याप्त छ। उनले बताए कि उक्त दुई साक्षीहरूको मौखिक बयानको आधारमा पुनरावेदकको दोष स्थापित भएको छ।

बहसहरूको विचार

५. हामीले अभियोजन साक्षीहरूको गवाही र अभिलेखमा रहेका अन्य कागजातहरूको ध्यानपूर्वक अध्ययन गरेका छौं। अभियोजन पक्ष पुनरावेदकले पीडब्ल्यू–१ समक्ष गरेको न्यायबाहिर स्वीकारोक्ति र पीडब्ल्यू–५ को अन्तिम पटक सँगै देखिएको गवाहीमा भर परिरहेको छ। अभियोजन पक्षको मुद्दा यो हो कि मृतकको घरमा झगडा भएपछि, पुनरावेदकले मृतकको कपाल समातेर गाउँको पोखरीसम्म घिसारे। अभियोजन पक्ष एउटा स्थल नक्सामा भर परिरहेको छ। यसले देखाउँछ कि एउटा सडकले पोखरी र मृतकको घरलाई छुट्याउँछ। नक्साले पोखरीको वरिपरि एउटा डिल र पोखरीको डिलमा सडकसँग जोडिएका दुईवटा मन्दिरहरूको अस्तित्व देखाउँछ। मन्दिरहरू मृतकको घरको ठीक सामुन्ने छन्। अभियोजन पक्षको मुद्दा अनुसार, पुनरावेदकले मृतकलाई उनको कपाल समातेर उनको घरदेखि पोखरीसम्म घिसारे। मृतकको घर र पोखरीको बीचमा एउटा सडक र पोखरीको डिल छ। यसको अर्थ पुनरावेदकले मृतकलाई निकै लामो दूरीसम्म घिसारेका हुनुपर्छ। शव परीक्षण प्रतिवेदनले स्पष्ट रूपमा उल्लेख गरेको छ कि मृतकको शरीरमा कुनै चोटपटकका चिह्नहरू भेटिएनन्। आफ्नो गवाहीमा, पीडब्ल्यू–९ डा. पंकज किशोरले पुनः दोहोर्‍याए कि मृतकको शरीरमा कुनै चोटपटकको चिह्न थिएन। यदि पुनरावेदकले मृतकलाई घिसारेको अभियोजन पक्षको कथा सत्य थियो भने, मृतकको शरीरमा केही चोटपटक हुनुपर्थ्यो। त्यसैले, शरीरमा कुनै चोटपटकका चिह्नहरू नहुनुले अभियोजन पक्षको मुद्दाको विरोध गर्छ।

६. पीडब्ल्यू–९ को गवाहीले देखाउँछ कि मृतकको श्वासनली र फोक्सोमा नुनिलो पानी भेटियो। शायद मृतकको श्वासनली र फोक्सोमा भेटिएको पानी पोखरीको पानी हो कि होइन भनेर पत्ता लगाउन, पोखरीको पानीका नमूनाहरू संकलन गरी प्रयोगशालामा पठाइएको थियो। त्यही कुरा पीडब्ल्यू–१०, अनुसन्धान अधिकृतले आफ्नो बयानको अनुच्छेद ११ मा बताएका छन्। उनले थप बताए कि राज्य न्यायिक प्रयोगशालाका निर्देशकले शव परीक्षण टिप्पणीहरूमा मृत्युको कारण स्थापित भइसकेको आधारमा नमूनाहरू परीक्षण नगरी फिर्ता पठाए।

७. पीडब्ल्यू–९ का अनुसार, मृत्युको कारण डुबेर थियो; तथापि, उनी मृत्यु हत्या वा दुर्घटना के थियो भनेर बताउन असमर्थ थिए। कारण यो हो कि मृतक आफैं पानीमा डुबिन् वा उनलाई जबरजस्ती पानीमा डुबाइयो भनेर बताउन उनलाई गाह्रो थियो। वास्तवमा, शव परीक्षण टिप्पणीहरूमा, पीडब्ल्यू–९ ले बताए कि विशेषज्ञको राय लिनुपर्छ। स्वीकार्य रूपमा, विशेषज्ञको राय लिइएन।

८. अब हामी पीडब्ल्यू–१ को गवाही तर्फ फर्कौं। उनी एक गाउँ कोतवाल थिइन्। उनी मृत शरीरको बरामदीको पञ्चनामाकी हस्ताक्षरकर्ता र प्रहरीले बनाएको स्थल रेखाचित्रकी हस्ताक्षरकर्ता थिइन्। मुख्य परीक्षणमा, उनले बताइन् कि घटनाको दिन, साँझ करिब ७ बजे, पुनरावेदक उनको घरमा आए र भने कि उनकी आमाको मृत्यु भएको छ। उनले आफ्नो मुख्य परीक्षणमा पुनरावेदकले मृतकलाई मारेको भनेर बताएकी छैनन्। प्रहरीले साक्षीको फौजदारी कार्यविधि संहिता, १९७३

(संक्षेपमा, 'सीआरपीसी') को धारा १६१ अन्तर्गत बयान दर्ता गरेको थियो। स्पष्ट रूपमा, उक्त साक्षीले प्रहरी बयानमा भनेको कुराबाट फरक गरेकोले, सरकारी वकिलको अनुरोधमा साक्षीलाई प्रतिकूल घोषित गरियो। सरकारी वकिलद्वारा साक्षीको जिरहले देखाउँछ कि साक्षीलाई सीआरपीसीको धारा १६१ अन्तर्गत दर्ता गरिएको उनको बयानको सम्बन्धित भाग देखाएर सामना गराइएको थिएन। भारतीय प्रमाण ऐनको धारा १४५ अनुसार साक्षीलाई उनको पूर्व बयानसँग सामना गराउनु पर्थ्यो। तथापि, सरकारी वकिलले गरेको जिरहमा, साक्षीले सरकारी वकिलले दिएको सुझाव स्वीकार गरिन् कि पुनरावेदक घटनाको दिन साँझ ७ बजे उनको घरमा आए र उनलाई भने कि उनले आफ्नी सौतेनी आमालाई गाउँको पोखरीमा टाउको डुबाएर मारेका थिए।

९. न्यायबाहिर स्वीकारोक्तिको प्रमाणिक मूल्यको सम्बन्धमा, यस अदालतका तीन माननीय न्यायाधीशहरूको इजलासले ***देवी लाल विरुद्ध राजस्थान राज्य१*** को मुद्दामा, अनुच्छेद ११ मा, यस अदालतले यसरी ठहर गर्‌यो:

"११. यो सत्य हो कि न्यायबाहिर स्वीकारोक्तिलाई यसको कर्ताको विरुद्ध प्रयोग गरिन्छ तर सावधानीको रूपमा, अदालतलाई अभिलेखमा रहेका अन्य प्रमाणहरूसँग पुष्टि खोज्न सल्लाह दिइन्छ। गोपाल साह विरुद्ध बिहार राज्य [गोपाल साह विरुद्ध बिहार राज्य, (२००८) १७ एससीसी १२८ : (२०१०) ४ एससीसी (क्रि) ४६६] मा, यस अदालतले **न्यायबाहिर स्वीकारोक्तिसँग व्यवहार गर्दा भन्यो कि न्यायबाहिर स्वीकारोक्ति, प्रथम दृष्टिमा, एक कमजोर प्रमाण हो र अदालत, ठोस परिस्थितिहरूको श्रृंखलाको अनुपस्थितिमा, दोषी ठहर गर्ने उद्देश्यका लागि यसमा भर पर्न अनिच्छुक हुन्छ।** प्रस्तुत मुद्दामा, यो ध्यान दिनुपर्छ कि यसमा भर पर्न अभिलेखमा कुनै अतिरिक्त ठोस परिस्थितिहरू छैनन्। साथै, शम्भु सिंह (पीडब्ल्यू ३) ले सीआरपीसीको धारा १६४ अन्तर्गत आफ्नो बयान दर्ता गर्दा, अभियुक्त बाबु लालले गरेको न्यायबाहिर स्वीकारोक्तिको त्यस्तो बयान (प्रदर्शनी डी-५) गरेका छैनन्। थप रूपमा, यसलाई समर्थन गर्न अभिलेखमा अन्य कुनै परिस्थितिहरू छैनन्।" (जोड थपिएको)

१ [२०१९] १ एससीआर १६८ : (२०१९) १९ एससीसी ४४७

यस अदालतको ***निखिल चन्द्र मण्डल विरुद्ध पश्चिम बंगाल राज्य२*** को मुद्दाको निर्णयको अनुच्छेद १६ मा, यस अदालतले यसरी ठहर गर्‌यो:

"१६. यो कानूनको स्थापित सिद्धान्त हो कि न्यायबाहिर स्वीकारोक्ति एक कमजोर प्रमाण हो। यो भनिएको छ कि जहाँ न्यायबाहिर स्वीकारोक्ति शंकास्पद परिस्थितिहरूले घेरिएको हुन्छ, त्यसको विश्वसनीयता शंकास्पद हुन्छ र यसले आफ्नो महत्व गुमाउँछ। यो थप भनिएको छ कि यो एक सावधानीको नियम हो जहाँ अदालतले सामान्यतया त्यस्तो न्यायबाहिर स्वीकारोक्तिमा कुनै भरोसा राख्नु अघि एक स्वतन्त्र विश्वसनीय पुष्टि खोज्नेछ। यो भनिएको छ कि यसमा कुनै शंका छैन कि न्यायबाहिर स्वीकारोक्तिको आधारमा दोषी ठहर गर्न सकिन्छ, तर कुराहरूको प्रकृतिमा नै, यो एक कमजोर प्रमाण हो।" (जोड थपिएको)

१०. मानव आचरणको सामान्य नियम यो हो कि यदि कुनै व्यक्तिले आफूले गरेको अपराधको स्वीकारोक्ति गर्न चाहन्छ भने, उसले त्यो व्यक्ति समक्ष गर्नेछ जसमाथि उसको पूर्ण विश्वास छ। अभियोजन पक्षको यो मुद्दा होइन कि पुनरावेदकको घटना अघि केही समयदेखि पीडब्ल्यू-१ सँग नजिकको परिचय थियो। यसबाहेक, मुख्य परीक्षण र जिरहमा साक्षीको संस्करण पूर्णतया फरक छ। त्यसैले, हाम्रो विचारमा पीडब्ल्यू-१ को गवाही विश्वसनीय छैन। त्यसैले, न्यायबाहिर स्वीकारोक्तिको मुद्दा स्वीकार गर्न सकिँदैन।

११. अब हामी पीडब्ल्यू-५ को गवाहीमा आउँछौं। आफ्नो मुख्य परीक्षणको सुरुमा, उनले बताए कि मृतक उनकी जेठी बहिनी थिइन्। उनले बताए कि मृतक र पुनरावेदकबीच उनको घरमा झगडा भएको थियो। त्यसपछि, पुनरावेदकले मृतकको कपाल समाते, र उनलाई हिर्काए। त्यस बेला, पीडब्ल्यू-२, बिसोहा उपस्थित थिए। साक्षीले थप बताए कि आफ्नी आमाको कपाल समातेर, पुनरावेदकले उनलाई पोखरीतिर लगे। त्यस बेला, एक लखन त्यहाँ आए र पुनरावेदकलाई भन्न खोजे कि उनले आफ्नी आमासँग त्यस्तो व्यवहार गर्नु हुँदैन।

२ [२०२३] २ एससीआर २० : (२०२३) ६ एससीसी ६०५

पुनरावेदकले उनलाई गाली गरे र जबरजस्ती पठाए। यो उल्लेखनीय छ कि पीडब्ल्यू-२ बिसोहाले अभियोजन पक्षलाई समर्थन गरेनन् र उनलाई प्रतिकूल घोषित गरियो। अझ महत्त्वपूर्ण कुरा, लखन, जसले कथित रूपमा पुनरावेदकले मृतकलाई कपाल समातेर घिसार्दै गरेको देखेका थिए, लाई साक्षीको रूपमा बयान लिइएको छैन।

१२. पीडब्ल्यू-१०, अनुसन्धान अधिकृतले स्वीकार गरे अनुसार, मृतकको घर नजिक एउटा मन्दिर छ, र अन्य मानिसहरू नजिकै बस्छन्। घटना साँझ ७ बजे अघि भएको थियो। पोखरीको डिलमा दुईवटा मन्दिरहरू थिए। स्पष्ट रूपमा, घटनास्थल वरिपरि धेरै मानिसहरू हुनुपर्छ। तीमध्ये कसैलाई पनि साक्षीको रूपमा बयान लिइएको छैन। यसबाहेक, अधिकारीले बताए कि अनुसन्धानको क्रममा मृतकले चिच्याएको कुरा खुलासा भएन। लखन सहित महत्त्वपूर्ण साक्षीहरूको बयान नलिएकोमा अभियोजन पक्षको विरुद्ध प्रतिकूल अनुमान गर्नुपर्छ। पीडब्ल्यू-५ को गवाही विचार गर्दा, लखन एक अत्यन्त महत्त्वपूर्ण साक्षी थिए। अभियोजन पक्षले उनको बयान नलिनुको कारण व्याख्या गरेको छैन। पीडब्ल्यू-२, बिसोहाले अभियोजन पक्षलाई समर्थन गरेका छैनन्। यसबाहेक, मृतकको शरीरमा चोटपटकको अभावमा, पीडब्ल्यू-५ को गवाही स्वीकार गर्न धेरै गाह्रो छ कि आफ्नी आमाको कपाल समातेर, पुनरावेदकले उनलाई पोखरीसम्म घिसारे। त्यसैले, अन्तिम पटक सँगै देखिएको पीडब्ल्यू-५ को गवाही स्वीकार्य योग्य छैन।

१३. हामीले पहिले नै ठहर गरेको कुरालाई विचार गर्दा, पुनरावेदकको दोष शंकारहित तवरले प्रमाणित भएको थिएन। पुनरावेदक ११ वर्षसम्म कारागारमा थिए।

१४. त्यसैले, चुनौती गरिएको मिति ७ अप्रिल २०१८ र ९ जुलाई २०१३ को फैसला र आदेश यसैद्वारा रद्द गरिएको छ। पुनरावेदकलाई प्रहरी स्टेशन खरोरा, जिल्ला रायपुरमा दर्ता गरिएको एफआईआर नं. ६८ सन् २०१३ को अपराधबाट सफाइ दिइएको छ। पुनरावेदकलाई तुरुन्त रिहा गरिनेछ जबसम्म उनको हिरासत कुनै अन्य मुद्दामा आवश्यक छैन। तदनुसार, पुनरावेदन स्वीकृत गरिएको छ।

*मुद्दाको परिणाम: *पुनरावेदन स्वीकृत।

*†शीर्षक टिप्पणीहरू तयार पारेको: *बिभूति भूषण बोस *(सहयोगः निवेदिता रावत, एलसीआरए)*